

Sygn. akt **VIII Ua 9/20**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 września 2020 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	sędzia Grzegorz Tyrka
Sędziowie:	Jolanta Łanowy-Klimek (del.) Anna Capik-Pater
Protokolant:	Ewa Gambuś

po rozpoznaniu w dniu 24 września 2020r. w Gliwicach

sprawy z odwołania I. S. reprezentowanego przed przedstawiciela ustawowego L. S. (1)

przeciwko Wojewódzkiemu Zespołowi do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie (...) w K.

o ustalenie

na skutek apelacji I. S.

od wyroku Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 10 grudnia 2019 r. **sygn. akt** VI U 447/18

zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzające go orzeczenie Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie (...) w K. w ten sposób, że ustala, iż małoletni I. S. wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

(-) sędzia Jolanta Łanowy-Klimek (-) sędzia Grzegorz Tyrka (-) sędzia del. Anna Capik-Pater

VIII Ua 9/20

UZASADNIENIE

Odwołujący I. S. domagał się zmiany zaskarżonego orzeczenia Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie (...) w K. z dnia 22 października 2018 roku poprzez ustalenie, że wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

Na uzasadnienie podano, że małoletni I. S. urodzony dnia (...) jest osobą niepełnosprawną z powodu upośledzenia umysłowego (symbol 01-U), całościowego zaburzenia rozwojowego (symbol 12-c). W okresie do dnia 31 lipca 2018

roku małoletni posiadał wskazanie, że wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Przedstawiciel ustawowy małoletniego matka L. S. (2) podała, że uzyskany zasiłek pielęgnacyjny przeznaczała na dojazd małoletniego do szkoły oraz leczenie psychiatryczne, psychologiczne, neurologiczne. W orzeczeniu Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w G. z dnia 22 sierpnia 2018 roku odmówiono małoletniemu wskazania, że wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji od dnia 1 sierpnia 2018 roku. Przedstawiciel ustawowym podniósł, że stan zdrowia małoletniego nie uległ poprawie. Małoletni nie potrafi czytać, pisać; korzysta z pomocy psychologa, psychiatry, neurologa. Małoletni wymaga pomocy przy spożywaniu posiłków, ubieraniu, czynnościach higienicznych. Małoletni wymaga opieki w domu, jak i poza nim, bowiem nie dostrzega on żadnych zagrożeń oraz stwarza sytuacje zagrażające jego bezpieczeństwu. Przedstawiciel ustawowym codziennie zawozi małoletniego do szkoły oraz go odbiera.

Wojewódzki Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Województwie (...) w K. (...)) wnióśł o oddalenie odwołania.

Na uzasadnienie podano, że orzeczeniem z dnia 22 sierpnia 2018 roku Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w G. zaliczył małoletniego do osób niepełnosprawnych na okres do dnia 31 sierpnia 2020 roku z powodu upośledzenia umysłowego (symbol 01-U), całościowego zaburzenia rozwojowego (symbol 12-c). Przedstawiciel ustawowy małoletniego wniosła odwołanie od orzeczenia. (...) orzeczeniem z dnia 22 października 2018 roku utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie. Aktualny stan zdrowia małoletniego uzasadnia zaliczenie go do osób niepełnosprawnych ze wskazaniem konieczności współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, jednak małoletni nie wymaga stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Nie stwierdzono u małoletniego niezdolności do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych takich, jak: samoobsługa, samodzielne poruszanie się czy komunikacja z otoczeniem. Małoletni stosownie do wieku jest samodzielny. (...) podał, że wydając zaskarżone orzeczenie, oparł się na przepisach rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 roku w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia – zwanym dalej rozporządzeniem.

Wyrokiem z dnia 10 grudnia 2019 roku Sąd Rejonowy oddalił odwołanie.

Sąd Rejonowy dopuścił dowód z opinii biegłych sądowych psychiatry dziecięcego w zespole z psychologiem dziecięcym na okoliczność ustalenia, czy małoletni wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

Sąd Rejonowy, wydając zaskarżone orzeczenie, oparł się wyłącznie na wnioskach zawartych w opiniach biegłych sądowych. Biegli rozpoznali u małoletniego zaburzenia zachowania u osoby upośledzonej umysłowo w stopniu lekkim, wymagające opieki lub leczenia oraz afazję w wywiadzie. Biegli podali, że rozpoznanie obniżonej sprawności intelektualnej potwierdza orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną. Biegli podali, że na zaburzenia zachowania wskazują: nadmierne nasilone w stosunku do wieku napady złości, lekceważenie zasad, zachowania agresywne, zachowania złośliwe w stosunku do rówieśników, czynne sprzeciwianie się dorosłym. Biegli u małoletniego nie stwierdzili całościowych zaburzeń rozwoju oraz choroby psychicznej w znaczeniu psychozy. Biegli podali, że małoletni opanował większość czynności samoobsługowych, inne wykonuje z pomocą i pod nadzorem. Biegli dodali, że małoletni przejawia nasilone trudności w zakresie funkcjonowania społecznego, kontroli emocji i zachowania oraz edukacji, wynikające ze zdiagnozowanych zaburzeń. Małoletni w codziennym funkcjonowaniu ma problemy z kontrolą złości, z przestrzeganiem zasad, bywa agresywny w stosunku do rówieśników, prezentuje różne zachowania i ma problemy z podtrzymaniem relacji. Biegli uznali, że małoletni nie wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

Sąd Rejonowy podzielił wnioski zawarte w opiniach biegłych i nie uwzględnił zarzutów przedstawiciela ustawowego małoletniego.

Sąd Rejonowy podał, że kryteria uzasadniające konieczność stałej opieki lub pomocy dziecku zostały wymienione w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 roku w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz.U. z 2002 roku, Nr 17, poz. 162 ze zm.) – zwanym rozporządzeniem.

Zgodnie z § 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia do stanów chorobowych, które uzasadniają konieczność stałej opieki lub pomocy dziecku należą upośledzenie umysłowe, począwszy od upośledzenia w stopniu umiarkowanym. U małoletniego stwierdzono upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim.

Sąd Rejonowy podał, że przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że małoletni nie wymaga stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Małoletni posiada zasoby umożliwiające mu zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych w sposób adekwatny do jego wieku. Małoletni większość czynności samoobsługowych wykonuje samodzielnie pod nadzorem osób trzecich, przy czym wymaga kontrolowania i instruowania. Sąd Rejonowy podniósł, że termin „niezdolność do samodzielnej egzystencji” mieści w sobie taką opiekę, oznaczającą pielęgnację, czyli zapewnienie ubezpieczonemu możliwości poruszania się, odżywiania, zaspokajania potrzeb fizjologicznych, utrzymywania higieny osobistej itp., jak również pomoc w załatwianiu elementarnych spraw życia codziennego, takich jak robienie zakupów, uiszczanie opłat, składanie wizyt u lekarza (wyrok Sądu Apelacyjnego w

S. z dnia 6 września 2012 roku, w sprawie III AUa 372/12). Sąd Rejonowy uznał, że małoletni nie potrzebuje pomocy innych osób w codziennym funkcjonowaniu. Małoletni wymaga wprawdzie opieki i pomocy, ale są to czynności, które jest w sposób wykonać samodzielnie.

Sąd Rejonowy oddalił odwołanie na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

W apelacji małoletni reprezentowany przez przedstawiciela ustawowego matkę domagał się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie odwołania od orzeczenia (...).

Skarżący zarzucił błędną ocenę materiału dowodowego dokonaną przez Sąd Rejonowy i bezkrytyczne przyjęcie przez Sąd Rejonowy wniosków zawartych w opiniach biegłych sądowych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

apelacja małoletniego I. S. reprezentowanego przez przedstawiciela ustawowego matkę L. S. (2) zasługuje na uwzględnienie.

Istotna była okoliczność, że przed wydaniem zaskarżonego orzeczenia (...) małoletni został zaliczony do osób niepełnosprawnych orzeczeniem Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności z dnia 22 sierpnia 2018r., które zawierało pozytywne wskazanie konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna (matki) małoletniego w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, ale negowało potrzebę sprawowania stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy matki w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Tymczasem pozytywne wskazanie konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna (matki) małoletniego w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji co do zasady przemawia za uznaniem, że niepełnosprawne dziecko wymaga stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby (opiekuna) w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnego funkcjonowania (egzystowania) w wymienionych dziedzinach także wtedy, gdy w niektórych innych życiowych czynnościach stara się być „w miarę samodzielne” już dlatego, że znaczne ograniczenie możliwości samodzielnego egzystowania nie zawsze oznacza stan całkowitej lub zupełnej niemożności zaspokajania potrzeb egzystencjalnych w samodzielnym zakresie przez niepełnosprawne dziecko. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 maja 2017 roku, w sprawie I UK 198/16, wskazał, że wprawdzie z art. 4a ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (jednolity tekst Dz.U. z 2018 roku, poz. 511 ze zm.) – zwaną dalej ustawą – wynika, że osoby, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania

powyżej 12 miesięcy, z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku, ale już z art. 6b ust. 3 pkt 7 tej ustawy wynika jedynie warunek konieczności stałej lub długotrwałej, a zatem niekoniecznie całkowitej opieki lub pomocy w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji, która także nie musi być zupełna. Sąd Najwyższy wskazał, że przeciwne restrykcyjne rozumienie konieczności zapewnienia dziecku całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu wszelkich jego potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie innemu („porównywalnemu”) dziecku w takim samym wieku nie

powinno wykluczać pozytywne orzekania o niepełnosprawności dzieci do lat 16 dotkniętych istotnymi schorzeniami lub uszkodzeniami organizmu, które nie mogą dyskryminować niepełnosprawnych dzieci do lat szesnastu w porównaniu do osób niepełnosprawnych powyżej tej granicy wiekowej (powyżej 16 roku życia), których zaliczenie do znacznego stopnia niepełnosprawności nie zależy ani nie wymaga sprawowania całkowitej, ale jedynie stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji (art. 4 ust. 1 ustawy). W celu usunięcia takich kontrowersji minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego w porozumieniu z ministrem zdrowia uzyskał ustawową delegację do określenia w drodze rozporządzenia kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (art. 4a ust. 2 ustawy). Kryteria te zostały wymienione w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 roku w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz.U. z 2002 roku, Nr 17, poz. 162 ze zm.) – zwanym rozporządzeniem.

Zgodnie z § 1 rozporządzenia oceny niepełnosprawności u osoby w wieku do 16 roku życia, zwanej dalej „dzieckiem”, dokonuje się na podstawie następujących kryteriów: 1) przewidywanego okresu trwania upośledzenia stanu zdrowia z powodu stanów chorobowych, o których mowa w § 2, przekraczającego 12 miesięcy, 2) niezdolności do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, takich jak: samoobsługa, samodzielne poruszanie się, komunikowanie z otoczeniem, powodującej konieczność zapewnienia stałej opieki lub pomocy, w sposób przewyższający zakres opieki nad zdrowym dzieckiem w danym wieku, albo 3) znacznego zaburzenia funkcjonowania organizmu, wymagającego systematycznych i częstych zabiegów leczniczych i rehabilitacyjnych w domu i poza domem.

Zgodnie § 2 ust. 1 pkt 3 i 5 rozporządzenia do stanów chorobowych, które uzasadniają konieczność stałej opieki lub pomocy dziecku, należą: upośledzenie umysłowe, począwszy od upośledzenia w stopniu umiarkowanym; całościowe zaburzenia rozwojowe powodujące znaczne zaburzenia interakcji społecznych lub komunikacji werbalnej oraz nasilone stereotypie zachowań, zainteresowań i aktywności.

Bezsporna jest okoliczność, że małoletni jest osobą niepełnosprawną z powodu upośledzenia umysłowego (symbol 01-U), całościowego zaburzenia rozwojowego (symbol 12-c). Rozporządzenie w § 2 podaje stany chorobowe, które uzasadniają konieczność stałej opieki lub pomocy dziecku. Do takich stanów chorobowych należy nie tylko omówione przez Sąd Rejonowy upośledzenie umysłowe (§ 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia), ale także pominięte przez Sąd Rejonowy całościowe zaburzenia rozwojowe powodujące znaczne zaburzenia interakcji społecznych lub komunikacji werbalnej oraz nasilone stereotypie zachowań, zainteresowań i aktywności (§ 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia).

Symbol przyczyny niepełnosprawności zawarty w orzeczeniu odzwierciedla rozpoznanie uszkodzenia lub choroby, która niezależnie od przyczyny jej powstania powoduje zaburzenia funkcji organizmu oraz ograniczenia w wykonywaniu czynności życiowych i aktywności społecznej dziecka.

Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności przyjął w orzeczeniu, że małoletni jest niepełnosprawny nie tylko z powodu stanu chorobowego – całościowego zaburzenia rozwojowego, ale także upośledzenia umysłowego, które jest upośledzeniem w stopniu umiarkowanym. Orzeczenie w tym zakresie jest prawomocne, co umknęło uwadze Sądowi Rejonowemu.

Należało zatem ustalić, czy małoletni prawomocnie uznany za osobę niepełnosprawną wymaga stałej lub długotrwałej opieki innej osoby (matki) w związku ze znacznie, a zatem niekoniecznie całkowicie ani zupełnie ograniczoną

możliwością samodzielnej egzystencji (art. 6b ust. 3 pkt 7 ustawy), w tym konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji (art. 6b ust. 1 pkt 8 ustawy). Wymagało to uwzględnienia kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia, które wymieniają konkretne stany chorobowe uzasadniające i wymagające konieczności zapewnienia niepełnosprawnym do ukończenia 16 lat życia „całkowitej”, tj. stałej lub długotrwałej pomocy lub opieki w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne zdrowym osobom w takim samym wieku, w rozumieniu art. 4a w związku z art. 6b pkt 7 i 8 ustawy. Stan niepełnosprawności dziecka do lat 16, które wymaga konieczności zapewnienia mu całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku (art. 4a ustawy) nie zawsze oznacza stan całkowitej ani zupełnej niemożności zaspokajania wszelkich potrzeb egzystencjalnych we własnym (samodzielnym) zakresie przez niepełnosprawne dziecko, ale zależy od ustalenia konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji (art. 6b ust. 3 pkt 7) lub konieczności stałego współdziałania na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji (art. 6b ust. 3 pkt 8 ustawy).

Sąd Okręgowy dokonał odmiennej oceny materiału dowodowego z uwzględnieniem, że organ orzekający uznał małoletniego za osobę niepełnosprawną z powodu upośledzenia umysłowego (§ 2 ust. 1 pkt 3) i całościowego zaburzenia rozwojowego (§ 2 ust. 1 pkt 5). Biegli, wydając opinie, skoncentrowali się na schorzeniu - upośledzeniu umysłowym. Biegli uznali, że skoro małoletni jest osobą upośledzoną umysłowo w stopniu lekkim, to nie spełnia kryterium zaliczenia go do osób, które wymagają konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Sąd Rejonowy podzielił stanowisko biegłych. Stanowisko biegłych jest wadliwe. Po pierwsze, organ orzeczniczy uznał, że stanem chorobowym, które uzasadnia konieczność stałej opieki lub pomocy dziecku (warunek zaliczenia małoletniego do osób niepełnosprawnych - § 1 pkt 2 rozporządzenia) jest upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym (§ 2 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia). Po drugie stan chorobowy, który uzasadnia konieczność stałej opieki lub pomocy dziecku nie jest warunkiem uznania, że dziecko wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji. Stanowisko biegłych, zgodnie z którym małoletni nie ma upośledzenia umysłowego w stopniu umiarkowanym i nie cierpi na całościowe zaburzenia rozwojowe jest contra orzeczeniu i powoduje, że małoletni nie może być zaliczony do osób niepełnosprawnych.

Należy podnieść, że biegli wskazali, iż zaburzenia zachowania małoletniego wymagają opieki lub leczenia. Biegli przeprowadzili obszerne badania małoletniego, zwracając uwagę, że małoletnie opanował większość czynności samoobsługowych, inne wykonuje z pomocą i pod nadzorem. Biegli ustalili także, że małoletni uczęszcza do szkoły podstawowej specjalnej. Małoletni przejawia nasilone trudności w zakresie funkcjonowania społecznego, kontroli emocji i zachowania. Małoletni miewa częste i nasilone ataki złości w

stosunku w wieku. Często czynnie sprzeciwia się dorosłym i lekceważy obowiązujące normy; zachowuje się złośliwie w stosunku do rówieśników; ma problemy z podtrzymaniem relacji. Małoletni korzysta z pomocy psychiatry (raz na pół roku), neurologa (raz na pół roku) i psychologa (co dwa tygodnie). Małoletni zażywa przepisany przez psychiatrę lek. Podczas badania przez biegłych małoletni absorbował swoim zachowaniem, podejmował agresywne zabawy (np. rzucał przedmiotami z dużą siłą o drzwi, ścianę) i wulgarnie mówił. Natomiast z opinii psychologiczno-pedagogicznej przedstawionej przez matkę małoletniego wynika, że małoletni ma problemy z nauką czytania i nie potrafi pisać z pamięci i ze słuchu.

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, że małoletni wymaga ciągłego nadzoru ze strony osób dorosłych i ma ograniczoną możliwość komunikowania się z otoczeniem, nie rozumie co jest dla niego zagrożeniem, i taki stan nie jest właściwy dla jego wieku. Należy zaakcentować, że znaczne ograniczenie możliwości samodzielnego egzystowania nie zawsze oznacza stan całkowitej lub zupełnej niemożności zaspokajania potrzeb egzystencjalnych w samodzielnym zakresie przez niepełnosprawne dziecko.

Reasumując, Sąd Okręgowy na mocy art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzające go orzeczenie (...) w ten sposób, że ustalił, iż małoletni wymaga konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

(-) sędzia Jolanta Łanowy-Klimek (-) sędzia Grzegorz Tyrka (spr.) (-) sędzia del. Anna Capik-Pater